

československá psychologie

*časopis
pro psychologickou
teorii a praxi*

ROČNÍK XIII

ČÍSLO 6

1969

Redakce časopisu Československá psychologie věnuje toto číslo nedožitým šedesátinám doc. dr. Ludmily Kolářkové jako výraz úcty k její osobnosti i k jejímu dílu. Současně děkuje jejím spolupracovníkům, přátelům a žákům, kteří svou iniciativní spoluprací s naším časopisem umožnili realizaci tohoto záměru.

R.

Doc. Ph.Dr. Ludmila Kolářková

*17. 12. 1909, + 22. 4. 1968

Ríkali jí Liduška. Doma, na gymnasiu, na filosofické fakultě jako studentce, tak jí říkali i její přátelé do konce života — a tak jí říkají dodnes, když o ní hovoří.

Tím deminutivem (jen zřídka někdo řekl Lidka) byl vyjádřen jistý vztah lidí k ní, vztah podobný ochranné péči, který se nejvýrazněji projevil v poslední fázi její nemoci a zejména v účasti nepřehledných zástupů loučících se s ní naposled v Starobrněnském kostele a před ním, když bílá rakev s jejím drobným tělem se vydala osamoceně na cestu do rodných Drysic. Tam ji už čekala víc než devadesátiletá stařenka-maminka, již po celý život a čím dál tím silněji ochrannou péči vracela.

Na mamince lpěla. Jak jen mohla, vracela se k ní, většinou ustaraná o její zdraví, rozradostněná, dařilo-li se jí lépe. Její práce z gerontologie v posledním období života mají tu své bezprostřední kořeny.

To množství loučících se zástupů nebylo vysvětlitelné jen tím, že svou křehkou bezmocností přímo vybízela k něze. Bylo dáno ještě její bytostnou potřebou starat se o druhé — o mnoho lidí a kde se jen dalo — a stávalo se tak někdy za nejpodivuhodnějších okolností. Domnívám se, že tato potřeba plynula z nevyžitého mateřství i z vášnivě touhy působit výchovně zejména na mladé lidi v období jejich prvního mužství a ženství. Dychtivě a ráda se dovídala o jejich rozvíjejících se osudech a zasahovala do nich. V mnoha podobách tak prožívala právě to období života, v němž jí samé osud odepřel nikoli přímou zkušenost silného prožitku osobního, ale jeho šťastné pokračování. Domnívám se, že byla daleko víc vychovatelkou a učitelkou než vědeckou pracovnící — aniž chci jakkoli snižovat její podíl v psychologické práci.

V té žízni být vychovatelkou a ještě častěji zpovědníkem, spojovala své věřící křesťanství se zájmem o individuální duši v nadosobní a stále prchavé sublimaci vlastního osudu.

Proto také tolik stála o to, aby zůstala vysokoškolskou učitelkou. Její střetnutí a střetání s drsnou realitou těch, kdož jí v tom bránili z politickoideologických důvodů, bylo bolestné pro její přátele, kteří znali její touhu zůstat na fakultě — protože tato forma života byla poslední možností života jinak nenaplněného. S bolestí viděli, jak všechny příležitosti studia i vědecké práce v dočasném důchodu zůstávaly nevyužity a byly pohlcovány úsilím o zvrát a návrat na fakultu.

Když se to konečně podařilo — bylo pozdě. Umírala. A byla v těch posledních dnech umírání podivuhodně klidná, smířená, vyrovnaná. Milosrdné několikadenní bezvědomí poslední agónie neuvěřitelně houževnatého zápasu zastřelo tragedii předčasně zmařeného života, nad nímž jako by se vznášela neúprosně trpká atmosféra Andersonových Smutných trubačů.

R. Konečný

Moje vzpomínky na paní docentku Kolářikovou sahají až do mých vysokoškolských let; ale doopravdy výrazné jsou ty, které se týkají období posledních osmi let jejího života, posledních neradostných osmi let.

Na prosinec 1959 připadly padesátiny paní docentky. Tehdy už byla její situace taková, že nebylo pomýšlení na oslavu tohoto jubilea na půdě katedry psychologie. Tak vznikl nápad, uspořádat přátelské setkání s jubilantkou v dětské psychologické poradně na nynějších Sadech osvobození. Nápad byl realizován, pozvali jsme mnohé z tehdejších brněnských psychologů a bylo z toho pěkné odpoledne a večer; o co méně bylo oficiálnosti, o to více se projevilo srdečné spontánnosti. Ten den mi připomíná fotografie tam pořízená; paní docentka je na tom záběru svěží a radostná, zdá se, že je to radost až z hloubi srdce. Byl-li to pro ni šťastný den, byl to jeden z jejích posledních šťastných dnů.

Hned začátkem ledna 1960 vznikla situace, za níž paní docentka musila opustit aktivní působení na katedře psychologie. Nastalo poslední jednání jejího života; mělo ovšem řadu aktů až po ten závěrečný, skoro tragikomický, kterým se před ní otevřely dveře k částečné, opatrné rehabilitaci teprve ve chvíli, když už jí byla určena nejen cesta jinam — ale také — z hlediska toho světového názoru, který vyznávala, — rehabilitace o mnoho absolutnější než ta, kterou jí tehdy byl ochoten poskytnout svět lidských dimenzí.

Navštěvovala jsem paní docentku v průběhu těch osmi let v její svobodárně na Úvoze. Stále si dovedu dost jasně představit zařízení a předměty té místnosti, stále vidím paní

docentku, jak se po ní pohybuje, jak sedí proti mně u stolu; představují si, jak spolu hovoříme o všem, co se právě děje ve světě psychologie a psychologů, jak probíráme její osobní situaci od pólu nelítostné skutečnosti až k pólu naděje a zase nazpět. Vidím teď paní docentku jakoby průhledem těch let, vidím, že se její přepadlost stále stupňuje, že stárne něčím mnohem rychlejším, než je reálný čas osmi roků, že hyne již tehdy něčím stejně neúprosným jako byla nemoc, která později ukončila její život. V té době jsem si to ovšem uvědomovala méně jasně, i když byly doklady, které o tom výmluvně hovořily; podívám-li se dnes na jinou fotografii paní docentky z roku 1966, vidím, jak dalekou cestu vykonala tvář na ní zobrazená od té, která se usmívala z obrázku pořízeného v den jejich padesátin.

Paní docentka měla velkou, bytostnou potřebu lidí, potřebu být jim osobně i citově blízko, spoluprožívat jejich životy. Z hlediska svého náboženského zaměření byla patrně orientována k hodnotám mimo tento svět; ale na tomto světě nebylo pro ni, myslím si, větších hodnot než její rodina, její přátelé, její žáci. Dožívala se ovšem v některých těchto vztazích také různých zklamání; ale její srdce se jim vždycky bránilo až do nejzazších mezí, vzdorovalo nabývaným zkušenostem, uchovávalo si bezprostřednost citových kontaktů v takové míře, jaká u většiny lidí končí s jejich mládím. Ale i při těchto tak hluboce niterných postojích nebylo možno se vyhnout chvílím, kdy se skutečnost unucovala až příliš. V posledních letech těch chvílí přibývalo, zejména poté, když se mladší generaci brněnských psychologů otevřely některé pracovní možnosti, ze kterých však paní docentka zůstávala i nadále vyloučena. Pamatuji si situaci ze začátku léta 1965, kdy jsme se s paní docentkou potkaly před universitní knihovnou. Zdálo se jí, že ti její přátelé, do kterých jako jediných mohla ve své tehdejší situaci skládat naději, jsou jí unaveni, že nelibě nesou její naléhání na to, aby se její situace řešila. Tehdy se rozplakala a řekla: „Já se odstěhuju z Brna, já odjedu do Drysic a zůstanu tam, nebudu už nikoho obtěžovat.“ Věděla jsem ovšem, že to neudělá; příliš lpěla na brněnském prostředí, s nímž byla spjata prací i osobními vztahy po tolik let.

A přece paní docentka odešla do Drysic, ani ne za tři roky nato. Leží na hřbitově své rodné obce, v sousedství domku, ve kterém žije její velmi stará maminka a sourozenci. Po letech, která byla temná nejenom pro ni, se dožila lidštější doby jen proto, aby na jejím prahu zemřela. Čas nám pomohl smířit se s jejím odchodem; stala se naší vzpomínkou. Ale okolnost, že tento odchod v určitém smyslu dovršil a potvrdil její celoživotní bezbrannost vůči světu, že její utrpení nebylo za jejího života vyváženo takřka žádnou vnější satisfakcí, vzbuzuje v jejích přátelích zvláštní dojetí a zachovává onu vzpomínku neobyčejně čistou.

O. Kolaříková

Kalos kai agathos...

Těmito slovy začínala svá vysokoškolská čtení z psychologie doc. dr. Ludmila Kolaříková na obnovené olomoucké universitě. Posluchači propadli kouzlu její osobnosti hned napoprvé. Neboť nebyla to jenom slova a nebyla to jenom psychologie, čím působila na mladé lidi a čím je uváděla z teorie do praxe. Pojmy „dobra“ a „krásy“ — a ona dodávala ještě „pravdy“ a „harmonie“ — utvářely totiž osu její uměřené vznešenosti, která provokovala mladé lidi k tvorbě na vlastní osobnosti. Tvořili se svou učitelkou dokonalou jednotu, kolektiv, který s nadšením studoval, sháněl vědecké časopisy a knihy pro vznikající ústavní knihovnu, přístroje pro laboratoř, na brigádách sázel stromky a zpíval „její“ národní písně. Myslím-li na toto údobí budování, kdy takřka z ničeho vznikaly velké hodnoty, nelze bez superlativů vzpomínat na fyzicky slabou ženu, která však měla silnou vůli, bystrý úsudek a dobré srdce.

Přece místo superlativů přišla tzv. kritika se strany podprůměrných lidí, kterým vždy bude překážet nadprůměrný duch, byť by to byla i fyzicky slabá žena. Neboť „údělem genia je procházet celý život katharsí a v ohni vytvářet hodnoty ryzější zlata, zatímco osudem protinožců je katovský úděl odstraňovat osobnosti, likvidovat knihovny jako nevědecké instituce a odnaučovat lidi zpívat“. To jsou slova a to byl osud doc. dr. Ludmily Kolaříkové, proti kterému marně bojovala. Zde byl také začátek tragédie, které nebyla s to zabránit žádná síla člověka, zejména když jeho zdraví bylo už podlomeno sociálně slabým původem v početné rodině zedníka bez zaměstnání.

Fakulta se pro ni uzavřela, ale nekonečné hodiny dialogů pokračovaly dál. Místo katedry začali mladí lidé navštěvovat miniaturní byt s hromadami knih, za nimiž se ztrácela útlá postava vášnivě hledačky pravdy, dobra, krásy a harmonie. Byla středem

dialogu, a to tvořilo podstatu jejich pedagogických úspěchů. Snad nejdelší byl dialog o smyslu života a vědy. Zdánlivě nelogické sepjetí pojmů začalo kritikou překladů a komentářů Aristotelova díla. Rekurs k původním textům vedl diskutující ke kontrole kritických vydání a ke srovnávání s různými výklady a s posledními novinkami vědecké literatury. Diskuse zabíraly týdny a měsíce. Na stole se však neobjevovala jenom přísně vědecká pojednání z psychologie, sociologie, anatomie, filosofie, matematiky atd., nýbrž i krásná literatura, výtvarné umění a hudba. Hudbou diskuse obyčejně končily. V žádném případě však diskutující „se nesměli spokojovat s verbálním výrazem klouzajícím po povrchu“, jak říkala, protože každý musel „umět přecházet hranice slov a pomocí jejich obsahu unikat za jejich symboly až do podstaty otázek“. „Otázka? To ano, přátelé, ale problém ne, protože příliš souvisí s problematičností. Na otázky totiž můžete odpovědět, zatímco problémy bývají neřešitelné. Ale pozor, neboť na špatně položenou otázku je špatná odpověď.“

Na jedné straně zdánlivě široká paleta zájmů, na druhé straně hluboké psychologické sondy, avšak bez rozpornosti a bez zbytečného psychologizování. Byl to velkolepý pokus o syntézu a není náhodou, že i její vědecké práce, které připravovala k vydání, se soustředily na otázky psychologie dítěte, stáří a osobnosti. Monografii o osobnosti chtěla dovést své životní dílo. Množství referátů a recenzí, kterými byla nucena se živit v nejednom období finančních tísňích, odmítajíc pomocnou ruku svých přátel, tvořilo pak základ jejího rozhledu a vydatně napomáhalo při její pedagogické i vědecké práci. Učitelství bylo pro ni náročný a vyčerpávající, neboť pro nedostatek odborníků musela přednášet všechny psychologické disciplíny a dělila týden mezi Olomouc a Brno. Vlastní vědecké práci se mohla věnovat jenom v diskusích a monografiích, které, nejsou zdravá, často dokončovala s vypětím posledních sil.

Realismus bylo heslo, za které bojovala na všech frontách a k němuž se hrdě hlásila navzdory lidem, kteří si z nedostatku vzdělání pletli realismus s idealismem a jinými ismy. Mladí lidé však chápali její varování před nedostatkem vzdělání a před extrémě všeho druhu a souhlasili i s nejtvrďšími požadavky, které na ně v jejich práci kladla. „Bez znalosti cizích jazyků se neodvažujte koketovat s vědou“, to byl předpoklad, ze kterého nikomu nic neslevila. A konkrétní práce? Určitě posluchači dodnes nezapomněli např. na její pokusy s dětmi předškolního věku, týkající se vnímání barev; tehdy všichni pomáhali při přípravě pokusu a všichni se podíleli na zpracovávání výsledků.

„Méně metafor a více přesnosti“, opakovala posluchačům, „a bez frází, prosím.“ Nebývalo to snadné, ale byla to věda. Tytéž požadavky kladla na jejich osobní život: „Nehrajte si na něco, čím nejste a nemůžete být, odhodte masky a žijte plným a přirozeným životem, bez frází a parafrází, neživořte.“ A jindy: „Ne prázdná hesla a fráze, ale skutečnost, etymologický kořen realismu je in re, ve skutečnosti.“

Škoda, že se paní docentka nedožila realizace svých myšlenek v monografiích, které čekají na vydání.

S. Šišák

Znala jsem ji z přednášek a seminářů na brněnské filosofické fakultě a přece jsem ji poznala teprve jednoho poválečného srpnového odpoledne, kdy se již slunce sklánělo nad rozlehlou plání beskydských vrchů. Vzduch se chvěl zralostí léta. — Stála před námi útlá a prostá, větřík si pohrával s hedvábím jejích šatů. Hovořila k mladým a její slova byla řečí jejich srdcí. Teprve později jsem pochopila, že to byla „tajemství našich setkání“, o nichž píše jeden z našich mistrů slova: „... oni nesou nás a my neseme je. Nechtěli bychom mít místo nich přátele jiné“.

Liduška neztrácela z dohledu ty, s nimiž sdílela úděl svůj i jejich. Napřed viděla jak prořídly řady v posluchárnách. Bála se o ty mladé, měla je ráda. Úzkostlivě respektovala pavlovovskou orientaci, ale přednášela dále také Aristotelovu psychologii, hovořila o Platonovi i Sokratovi až do dne, kdy i proti ní byl vynesena ortel, pro nějž Sokrates musil ke rtům pozvednout číši: „Kazí mládež“. Hájila se statečně s onou nezlomnou vírou v člověka a lidskost. Sama neschopna zákulisního jednání, nemohla pochopit, že by mohlo být namířeno proti ní. K tomu přistoupila ještě těžká nemoc maminky, které s Liduškou tolik vážila a o niž tak něžně pečovala. Tato dvojí zátěž dovedla brzy podlomit její vlastní fyzické síly. Posléze musila přijmout roli invalidního důchodce.

Zpočátku jevila živý zájem o osudy druhých. Věděli jsme, kde ji najdeme. S úsměvem otvírala dveře své malé svobodárny. Z malé předsiňky se vstupovalo hned do její pracovny, jídelny i ložnice zároveň. Ale prvenství tu měly knihy, byly všude. Vystupovaly

po stěnách až ke stropu v regálech knihoven, byly na pracovním stole, kde zbývalo sotva místo pro psací stroj, ale i ze země vyrůstaly jejich sloupce. Jen jedna stěna byla volná, vlastně ne, nesla velký obraz, snad kopii starého holandského mistra — nevím — ale sedávali jsme proti němu a ráda jsem sledovala temnou plochu obrazu; zleva vycházelo světlo a prozařovalo postavy sedící u stolu — učedníci emauzští — a tak se mi zdálo, že ten obraz přímo vybízel k přátelskému posezení. Nebylo nás asi málo, kteří jsme tam chodili. Zvláště když se blížilo k Liduščinu svátku, tu jsme se často střídávali ve dveřích. A to tu bývalo všude plno květin a na stole nechyběly posvícenské koláče a různé dobroty, býval to pozdrav domova, s nímž ožívalo kouzlo dětství. Cosi z tohoto dětství v Lidušce vždycky zůstalo, zvláště její modré průzračné oči se nikdy neodnaučily úžasu, s nímž se jen děti dovedou zmocňovat přítomnosti.

Liduščino dětství bylo poznamenáno předčasnou ztrátou otce. Středem velké rodiny se proto stala maminka, která dokázala sama vychovat šest dětí. V tomto velkém rodinném společenství měl každý své místo. Na Lidušku byli všichni právem hrdi, ale také se na ni obraceli se všemi svými starostmi a problémy a ona radila a pomáhala ochotně všem a všude.

Ale dlouhá léta deprivace přece jen zúžovala okruh přátel i okruh zájmů a do předí stále více a více vystupoval pocit vyřazenosti. Očekávala řešení, znovu a znovu kladla otázky, které zůstávaly otázkami řečnickými.

S velkou radostí jsme ona i my přijali zprávu, že byla pozvána na psychologický kongres do Vídně. Zdálo se nám, že zcela ožila, vzpomínala později, jaké to bylo povzbuzující setkání s milými lidmi. Záhy potom se již začalo hovořit o možném návratu na fakultu. Byly to dlouhé měsíce čekání a nejistoty, kdy se doslova chytala každé informace. Ale byla tu naděje, která se zvolna měnila v jistotu a Liduška s celou zodpovědností jí vlastní se připravovala. Chtěla upevnit i své zdraví, aby pak v plné síle mohla nastoupit na svém místě, a to ji vlastně přivedlo na kliniku prof. Pojera.

Zde jsme se setkaly naposled. Malý nemocniční pokoj se třemi lůžky. Liduška ležela u okna. Za velikým nemocničním oknem se rýsovala kamenná katedrála, její stín se zvolna skláněl — Liduška se stávala útlejší a průsvitnější, jen její modré průzračné oči se nepřestaly ptát . . .

L. Švancarová

Paní docentku Kolářikovou jsem poznala v roce 1947, kdy jsem začala studovat na filosofické fakultě UP v Olomouci. Do té doby mi nikdy nenapadlo, že bych se mohla psychologii věnovat jako svému povolání. Měli z nás být středoškolsí profesori, psychologie se studovala pouze v rámci filosofie, ne jako samostatný obor. Paní docentka mě zaujala hned prvními přednáškami a můj zájem o psychologii pak stále vzrůstal; bylo to však spíše pod vlivem její osobnosti než psychologie samotné. Měla jsem to štěstí, že mě na olomoucké filosofické fakultě učilo několik učitelů, vynikajících odborníků a vzácných osobností. Paní docentka Kolářiková mi byla nejbližší. Pracovala jsem u ní od druhého ročníku jako pomocná vědecká síla. Podněcovala mě k prvním nesmělým výzkumům, posuzovala mé první práce, a tak pod jejím vlivem postupně dozrávalo mé rozhodnutí věnovat se psychologii. Připojuji se dnes ke všem, kteří vzpomínají na její nedožitě jubileum, hrstkou vzpomínek na naše společná olomoucká léta.

Zhodnotit její práci na olomoucké universitě jako zakladatelky psychologického ústavu, jako první docentky psychologie v Olomouci — to by vyžadovalo důkladnější studii, na to si mé osobní vzpomínání nečiní nárok. Domnívám se však, že to byla veliká, ne plně doceněná práce. Byla tehdy na psychologickém ústavu sama s jedním asistentem. Vedle vysokých pedagogických úvazků budovala knihovnu, velmi obtížně sháněla pomůcky, organizovala různé kursy pro učitele. Do doby jejího působení na olomoucké filosofické fakultě spadá také začátek odborného studia psychologie a vysokoškolského studia pro učitelky mateřských škol, na kterém se významně podílela.

Při tom všem si dovedla udělat čas pro své žáky. Dnes, kdy se ukazuje potřeba psychologické poradenské péče o vysokoškoláky, si uvědomuji, že ty rozhovory paní docentky s jednotlivci nebo s malými skupinkami byly vlastně neorganizovanou, ale velmi účinnou poradenskou prací. Chodili jsme se jí svěřovat, radit se; pro každého našla čas, pochopení, povzbuzení. Dovedla však také nekompromisně vytknout chyby, důsledně vést a kontrolovat. Vážili jsme si jí pro její morální kvality, pro její čestnost, obětavost, pro její schopnost vcítit se do situace druhého, pro její hluboce lidský vztah k nám. Každý před ní mohl otevřeně hovořit, učila nás demokraticky diskutovat a jednat. V té době to nebylo samozřejmé, bylo to projevem odvahy a pevného charakteru.

Odcházely jsme s paní docentkou z fakulty současně. Ona do Brna, já jsem dokončila studium. Slíbila přijet na mou promoci, potom však vážně onemocněla. Nemoc se ozývala stále častěji; vždycky jsem obdivovala, jak jí její křehký organismus odolává. Mnohem hůř než nemoc snášela však své trpké osudy. Ani pod nimi však neklesla, dovedla i tehdy rozdávat naději. Když se probírám jejími dopisy z té doby, nacházím v nich tolik moudrých myšlenek, že se musím znovu obdivovat její duševní síle.

Budu se stále vracet k našim setkáním, k návštěvám v její svobodárně. Bývala prvním a nejpřísnějším čtenářem mých prací, důvěrníci i rádkyní v osudech soukromých. Když jsem u ní byla po brněnském psychologickém sjezdu v prosinci 1966, byla plná nadějí a elánu; měla se totiž vrátit ke své milované práci. V září 1967 jsem od ní nedostala obvyklou odpověď na mé přání k svátku. Později přišel dopis, už z nemocnice. Tam jsem ji také naposledy viděla, asi měsíc před smrtí; upoutaná na lože, jistě tušila, co se blíží. Ptala se na své bývalé olomoucké žáky, vzpomínala na drobné příhody, zajímala se o mou práci. Nesmírně těžko se mi tehdy odcházelo. Teprve při loučení na hřbitově v Drysicích jsem si uvědomila, že už ji opravdu nikdy neuslyším. Že mi zůstanou jen vzpomínky, fotografie té milé tváře, dopisy a to, co pro mne udělala. Za to všechno, drahá paní docentko, vřelě díky.

J. Koluchová

Přestože moje přátelství s doc. Ludmilou Kolářikovou je starého data, nesahá do dob mých universitních studií. V letech, kdy já jsem se pod vedením profesora M. Rostohara zapracovávala v nově vzniklém psychologickém ústavě filosofické fakulty v Brně, byla Liduška ještě zákytní vyškovského gymnasia. Když v roce 1929 přišla na filosofickou fakultu, nesetkaly jsme se, protože já jsem v té době odjížděla do Polska studovat slavistiku. Poznala jsem ji tedy značně později, v době, kdy už byla pomocnou vědeckou silou u profesora Rostohara. Mou pozornost upoutalo útlé děvčátko s jemnými, ale výraznými rysy v obličejí, vážné a soustředěné, které vytrvale vysedávalo v ústavě u práce. Seznámily jsme se a já jsem brzy poznala, že v mladé pracovnici vyrůstá prof. Rostoharovi skvělá zákytně, která hodlá věnovat psychologii všechen svůj vědní zájem. Ostatně již tehdy byla jeho činnou pomocnicí při přípravě sjezdu pro výzkum dítěte, který se konal v Brně v roce 1933.

Když mě můj vědní zájem odvedl brzy jiným směrem, stávaly se mé návštěvy v psychologickém ústavě stále řidšími. S Liduškou jsem se v těch letech vidávala málo, ale přesto jsem aspoň zdálky sledovala její růst. Byla v té době plně pracovně zatížena. Kromě vyučování na gymnasiu pracovala ve studentské poradně v Brně jako psycholožka a od roku 1940 nadto ještě externě spolupracovala s Ústavem lidské práce v Praze. A ovšem neúnavně studovala; výsledky toho jsou patrné v časopise Psychologie, který od třicátých let vycházel v Brně. Častějšími se naše styky staly po válce, kdy také nastala léta Liduščiny nejintenzivnější činnosti. Stala se asistentkou a později docentkou psychologie na filosofické fakultě; kromě toho přednášela psychologii i na nově zřízené vysoké škole sociální v Brně i na filosofické a pedagogické fakultě university Palackého v Olomouci.

Byla to překrásná doba, plná nadějí i skutečného růstu. Příliš brzy se však začal pro nás zužovat horizont a jasné obzory se kalily; pocítily jsme to každá svým způsobem. V polovině padesátých let začal na docentku Kolářikovou doléhat politický tlak. Nejprve byla ponížena výzvou k nové habilitaci, pak došlo k zamítnutí její docentury v roce 1958 a konečně musila odejít z fakulty v roce 1960. Vědomí, že stojí v celém zápase osamocena, že tu není žádné pomocné přátelské ruky, ji deprimovalo. Když se posléze nemocná a vyloučená z veřejné činnosti dostala do invalidního důchodu, pocítovala těžce vlastní bezmocnost v nerovném boji, který nemohla neprohrávat. Podstatné snížení příjmů jí ubíralo možnost podporovat rodinu; ale především ji drtilo vědomí, že jí byla vůbec vzata možnost vědecky pracovat. Víím také, jak jí bolelo, že neměla nejmenší nadějí na přijetí do Psychologického ústavu Československé akademie věd, když tento později v Brně vznikl.

V té době jsme se setkávaly zřídka. V roce 1965 nám však účast na výletě klubu důchodců z Jiráskovy čtvrti dopřála prožít společně dva krásné srpnové dny v jižních Čechách. Vzpomínaly jsme. A začaly jsme hodně zdaleka: psychologickým ústavem v Brně a profesorem Rostoharem. Nemohu posoudit, nakolik se doc. Kolářiková vzdálila ve své vlastní práci vědeckým koncepcím prof. Rostohara, lidsky mu však zůstala vždycky blízko. Po jeho návratu do Jugoslávie si s ním stále dopisovala; prozradila mi také, že to byla její zásluha, že se otec mohl po letech setkat v Jugoslávii se svým

nejstarším synem, kterého od svého odchodu z Brna neviděl. Myslím, že doc. dr. Kolářiková právě v těch letech, kdy poznala, že skutečných přátel ze svého oboru má málo, vzpomínala vděčně na svého učitele, který jí otevřel a usnadnil vědeckou cestu. Vzpomínaly jsme na něho a na vše, čím jsme žily v dobách mládí; byly jsme si blízko, i když se nám už mluvit nechtělo. Vzpomínám na náš společný poslední večer v Rožmberku. Chodily jsme po starém, rozpadávajícím se městečku, zpola opuštěném, jímž probíhala stužka řeky a nad nímž se tyčil hrad. Zde jsme názorně viděly, jak se historie propadá v popel zapomnění a jak lidský jedinec v ní neznamená nic. Co nám všechno proletělo myslí v kladoucím se soumraku! Ale velký smír a pokorné vyrovnání uzavíraly náš den.

Druhého dne večer jsme se loučily s příslibem společného výletu na Českomoravskou vrchovinu; ale nedošlo k němu. Liduška pak byla asi o rok později jmenována státní docentkou, avšak bez možnosti aktivního působení. Teprve od podzimu roku 1967 měla opět nastoupit na brněnskou katedru psychologie. Jak jsem se z toho radovala! Ale brzy přišla smutná zpráva, že leží těžce nemocná v nemocnici. Také jsem byla v té době těžce nemocná a můj zdravotní stav mi nedovoloval ji navštívit; každý týden jsem jí však po známých posílala vzkazy a živila jsem v sobě naději, že Liduška nad těžkou chorobou zvítězí. Bylo však rozhodnuto jinak.

A. Kellnerová

Můj příspěvek je jen kytička vzpomínek na jednoho člověka. O Lidušce Kolářikové shodou okolností nevím mnoho jako o vědecké pracovníci, ba ani ne jako o kolegyni, nýbrž prostě jen jako o člověku. Příčiny toho spočívají patrně jednak v době, kdy jsem měla příležitost ji blíže poznat, jednak ve mně samé.

Narodila se v Drysicích u Vyškova v rodině zedníka. Otec záhy zemřel za tragických okolností a Liduška již brzy dobře poznala životní boj venkovské rodiny s šesti dětmi. Ale právě odtud, z domova, si patrně přinesla své životní jistoty. Zvídavá, svědomitá, houževnatá, studovala výborně na vyškovském gymnasiu. V Brně pak studovala na universitě latinu, řečtinu a filosofii. K psychologii ji přivedla její povaha; hledala v ní vědecké opodstatnění svého zájmu o člověka.

Učila jsem s ní na 5. reálném gymnasiu v Brně od roku 1938 do roku 1943. Byla okupace, válka; lidé se v těch letech jaksi semkli, uvědomovali si více než jindy, že existují i druzí lidé. Liduška se objevovala, aby mně, nemocné a matce malých dětí, obstarala to nebo ono, třeba nákup textilu na body, které by byly propadly, apod. Velmi se zajímala o duševní vývoj svých dětí a já jsem jí o něm samozřejmě jako každá matka nadšeně vyprávěla. Deníků, které jsem si o svých dětech psala, použila pak ke studii o vývoji dětské řeči. Ale také mnoha jiným lidem dovedla Liduška být věrnou přítelkyní. Byla-li návštěvou u nás, věděla jsem s jistotou, že v naší čtvrti navštívila i rodinu profesora Uhra, tehdy uvězněného v Německu a odsouzeného k smrti, nebo rodinu profesora Františka Novotného, jehož si neobyčejně vážila. Shledávala jsem, jak mnoho přátel měla tahle útlá osůbka, již pod bohatou kšticí tmavých vlasů zářily v bledé tváři sedé, bystré, pozorné a usměvavé oči; já sama jsem je zdaleka všechny neznala.

Milovala lidi, kterých si vážila, a oni milovali ji; dovedla poznat, jakou má kdo cenu. Nevím, zda se někdy v lidech také myšlila; jestliže ano, pak to bylo proto, že nechtěla ani nedovedla smýšlet o lidech zle. Nikdy jsem ji neslyšela někoho definitivně zatracovat, i když se nepochybně ke své vlastní škodě setkala s lidmi toho hodnými. Právě proto mohli lidé od ní čerpat životní optimismus i tehdy, když se jí samotné dařilo nedobře.

Pamatuji se na jednu chvíli za války, kdy se vcelku nedalo mluvit o radostnějších věcech. Seděly jsme na vysoké stráni nad Svatkou a dívaly se do budoucnosti, do doby, která bude po válce. Mluvily jsme o tom, že už teď je třeba připravovat ten zítřejší život; Liduška se zamyslela a patrně už asi v duchu pilně pracovala.

Pokud vím, učila pak Liduška na universitě v Brně a v Olomouci, dále na Vysoké škole sociální, pracovala v poradně pro mládež, atd. Bylo na ni nakládáno větší množství činnosti, než mohla unést a než bylo slučitelné s její vědeckou činností.

Pak přišly doby, kdy na ní byla zbytečně požadována druhá habilitace, a konečně i doba, kdy byla přinucena odejít předčasně do důchodu. Nebyla ovšem zdráva, ale myslím, že by jí méně byla škodila intenzivní, radostná práce v povolání, pro které plně žila, než vysedávání mezi čtyřmi stěnami v trpkém vědomí, že společnost odmítla její životní dar, její lásku, její schopnosti, její ochotu k obětavé činnosti. Začala se uzavírat; už nikdy jsem ji nepřemluvila, aby k nám, jako dříve, přišla na zahrádku

nebo aby s námi podnikla nějaký výlet. Když potom začalo svítat a našla se i pro Lidušku spravedlnost, bylo již pozdě.

Někteří lidé znali Lidušku mnohem blíže a lépe než já. Znali ji ještě jako růžovolící veselou studentku a znali ji jako umírajícího člověka, odcházejícího od nedokončené práce. Ale právě tato blízkost vztahu k zesnulé jim brání, aby se pokusili vykreslit její portrét; proto raději mlčí.

Chci touto vzpomínkou jen položit kytičku na její hrob.

J. Machandrová

V určitém věku, kdy jistota smrti se v nás nepozorovaně, avšak neúprosně rozbuji jako šedý zákal, jímž jsme chtěli nechtě nuceni hledět na svět, promění se i náš pohled na hodnotu času. Hluboce prožitá chvíle je pro nás v přítomnosti i ve vzpomínkách často cennější než řada dlouhých let. Jako by intenzitě okamžiku byla propůjčena výsada nezničitelnosti, nezapomnění.

Mohl bych vzpomínat na paní docentku Koláříkovou z období jejich universitních přednášek na katedře psychologie Masarykovy university. Přednášela se zvláštním napětím v hlase i ve vystupování; napětí se přenášelo i na nás posluchače. Už tehdy jsme vytušili z jejího chování plachost a snadnou zranitelnost. Byla typem úzkostného a velmi citlivého člověka, který je v podstatě za všech okolností jaksi předurčen k utrpení a hořkostem. Ale o tom nechci psát. Chci vzpomenout na svoje poslední setkání s paní docentkou.

Ležela v úzkém nemocničním pokojíku, v druhém poschodí, u okna. Když zaklonila hlavu, viděla na dóm sv. Petra. Bylo už jaro, když se takto za mé návštěvy zaklonila, zřejmě už naučeným pohybem — (kolikrát asi v těchto posledních měsících života!) — a řekla: „Ležím tak od podzimu, teď už je jaro, a já pořád ležím a ležím...“ Mlčky se zadívala na věže Petrova. Z jejích slov probleskla mírná výčitka životu, ale ten dlouhý mlčenlivý pohled zkoumal a odhadoval něco podstatnějšího a od života odvráceného — skryté dno nebytí — a současně vážil všechny možnosti lidské víry. V zamyšleném tichu, které nás obklopilo, mě napadl — nevím proč — úryvek z básně A. E. Housmana:

Až dokolotá zem
a pustým prostorem
se rozletí,
nech trosky padat dál,
vždyť čeho by ses bál?

Po chvíli se paní docentka ke mně obrátila a napůl bolestně, napůl spiklenecky, koutky úst, jak to dříve dělávala, se usmála... Znovu zaklonila hlavu a ještě jednou se zahleděla na zelené věže Petrova, jako by se chtěla ubezpečit, že skutečně stojí na pozadí jejího okna.

A náhle, skoro překotně se rozhovořila o svém dětství a o rodných Drysicích. Hned za domem se táhla pole a za nimi stráň o ona, děvčátko, vždycky běžela vši silou do té stráně a nahoře už začínaly lesy... a bylo vidět daleko široko... a ona se zastavila až na samém vrcholku, píchalo ji od běhu v boku, ale copak dá dítě na nějaké píchání!... smála se tomu a mávala rukama, aby rychleji popadla dech... a vítr vál na všechny strany...

Do té stráně za domem chodila po celý život, kdykoli se vrátila domů.

Možná se mi po letech ve vzpomínkách zamlží tvář vysokoškolské učitelky, kterou jsem denně vídal na přednáškách. Ba dokonce i poslední obraz tváře, už změněné předsmrtným utrpením. Provdy však s naléhavou a nevyhladitelnou intenzitou budu vidět věže Petrova, orámované nemocničním oknem, a budu naslouchat vyprávění o děvčátku, jak sotva dechu popadajíc běží do stráně, vysoko mezi stromy a vítr. J. Viewegh